

De Laak in historisch perspectief: spiegel voor de toekomst

**Marileen Vandenberghe,
Laakwerkgroep Natuurpunt Hagelandse Heuvelstreek**

Geologisch is de Laak, officieel de Grote Laakbeek, de oudste bekende bedding van de Demer tussen Aarschot en de Dijle. Hij is ontstaan zo'n 150.000 jaar geleden, gedurende de laatste ijstijden. Op basis van geologische studies in het samenvloeiingsgebied van Demer en Dijle kan de evolutie van de benedenloop van de vlakterivier de Demer en het rivierlandschap worden geanalyseerd. Daaruit blijkt dat de huidige waterloop van de Grote Laakbeek vloeit in een oude valleistroom van de Demer.

Verleden van de Laak

Het zelfstandig naamwoord 'laak' is afgeleid van het Germaans laca of lahha wat traag stromende waterloop betekent. In onze streken zijn laken (bijna) altijd zijarmen van een rivier die de hoofdstroom op kritische plaatsen (overstromingsgevaar van bv. bebouwde centra) ontlasten om dan, verder stroomafwaarts, de hoofdstroom weer te vervoegen. Laken ontstonden deels natuurlijk door accidentele verplaatsingen van de waterlopen gedurende de winteroverstromingen maar werden deels ook gegraven, gekanaliseerd en desnoods omgeleid door mensenhanden. Laken spelen ook een belangrijke rol bij de ontwatering van natte en vlakke komgronden.

Heden van de Laak

De Grote Laakbeek is op historische kaarten terug te vinden als een vijftien kilometer lange 'bras du Demer'. Bij de rechtekking van de Demer en de aanleg van de oostelijke ring rond Aarschot in de jaren '70, werd de verbinding

't Saske in zijn glorie hersteld maar nog steeds zonder functie vermits de waterloop (nog) geen stromend water bevat. 't Saske te Aarschot. Foto Marc Van Liefferinge, 2007

met de Demer teniet gedaan. Sindsdien bevat de waterloop geen stromend water meer maar enkel hemel- en rioolwater. Bovendien gingen ook de natuurwaarden van de vallei er sterk op achteruit.

De studie 'Onderzoek in de vallei van de Grote Laakbeek tussen Aarschot en Tremelo', uitgevoerd in 2004 door Aeolus, toont aan dat de Laakvallei zonder twijfel nog heel wat potenties herbergt. In het verleden had de waterloop een hoge ecologische waarde. Oude gegevens over de vegetatie en visbestanden bevestigen dat. Tot halfweg de jaren 80 kwamen er nog diverse ondertussen erg zeldzaam geworden vissoorten voor, zoals de grote modderkruiper (Europees beschermd!), vetje en kroeskarper.

De Laakwerkgroep van Natuurpunt Hagelandse Heuvelstreek ondernam de voorbije jaren verschillende acties rond de Laak, er kwamen folders en onlangs werd een historisch werk gepubliceerd. Deze hebben allen één doel: argumenten aanleveren voor de ontwikkeling van een duurzaam streefbeeld voor de Laak en de Laakvallei, te beginnen met het watervoerend maken van de beek.

De jongens van het Damiaaninternaat hadden frisse lucht nodig, het stadswembad in de Laak langs de muren van het klooster, was dan ook erg in trek. Laakwembad te Aarschot begin 1900. Verz. Damiaaninstituut.

Van het zwembad is anno 2007 niet veel meer te merken maar op de achtergrond zie je nog steeds 't Saske. Foto Marc Van Liefveringe.

Veldonkmolen te Werchter (H. De Meyer, ca 1900)
De eerste molen op deze plaats dateert van 1233, de waterturbines werden bij het begin van de 20ste eeuw verhuisd naar 's Hertogenmolens.

Veldonkmolen te Werchter (Marc Van Liefveringe, 2007)
Sinds de stopzetting van de activiteiten heeft de molen (in geval) nog geen nieuwe bestemming gekregen.

Overstroming Ninde/Tremelo (Rik Wouters, ca 1960)
Vermits het geboortehuis van Pater Damiaan in overstromingsgebied staat, bleef dat ook toen niet zonder gevolgen.

Overstroming Ninde/Tremelo (Marc Van Liefveringe, 2006)
Hetzelfde huis met een verder inname van het overstromingsgebied nl. de nieuwe gebouwen van het geriatrisch centrum.

't Saske te Aarschot (Staf De Roover, 2005)
Jarenlang stond het oude sluisje dat het waterpeil van de vesten regelde, te verkommeren.

De Laakwerkgroep van Natuurpunt Hagelandse Heuvelstreek publiceerde een Laakkaartenboek en Laakwoordenboekje, die de historische en geologische achtergrond van de beek en haar vallei schetsen en het belang ervan onderstrepen.

Het kaartenboek bevat een reeks van dertien opeenvolgende kaarten van de vallei te beginnen in 1597 om te eindigen in 2002. Om telkens de ganse vallei tussen Aarschot en Tremelo te kunnen weergeven werd gekozen voor kleurenafdrukken op groot formaat (30 x 84 cm). De diverse wijzigingen zowel wat betreft historische gebouwen, landschap, grondgebruik, ingrepen op de waterloop en in de vallei en nog veel meer, laten zich van kaart tot kaart lezen. Op het zijluik van elke kaart worden een aantal markante feiten vermeld. Tevens wordt er informatie verstrekt over de cartograaf en de ontstaansgeschiedenis van de kaart.

Om meer te weten over de specifieke toponiemen of lemma's op de kaarten kan men het Klein Historisch Laakwoordenboek (13 x 20,5 cm), dat aanvullend aan dit kaartenboek werd gemaakt, raadplegen.

Het Laakkaartenboek is niet meer te koop, de beperkte oplage werd verkocht aan bibliotheken, documentatiecentra en heemkundige kringen. Het Laakwoordenboekje, 80 pag, uitgegeven in kleur op A5-formaat, incl. interactieve CD-rom waarop ook het Laakkaartenboek staat, is te verkrijgen door het storten van 11,50 euro op rekening 000-1642592-91 van Marileen Vandenberghe, Roeselberg 43, 3390 Houwaart.

'De Laakvallei in historisch perspectief: spiegel voor de toekomst' kon gerealiseerd worden dankzij de financiële steun van de provincie Vlaams-Brabant, dienst Cultuur.

Toekomst van de Laak

Voor de Grote Laak wordt, als enige binnen het deelbekken, 'viswaterkwaliteit' als doelstelling naar voor geschoven. Dat houdt ook in dat aan de basiskwaliteitsnormen voor oppervlaktewater moet worden voldaan. We stellen vast dat de hoge ambities op papier tot op heden niet geleid hebben tot effectieve maatregelen. Terugkeren naar de vroegere waardevolle situatie kan door de verbinding(en) met de Demer te herstellen en de waterkwaliteit te verbeteren.

Het uiteindelijke doel is de realisatie van het streefbeeld via een gebiedsgericht en geïntegreerd beleid. Finaal moet dat leiden tot de erkenning van de vallei van de Grote Laakbeek, enerzijds als historisch en geologisch belangrijk curiosum en anderzijds als waardevolle landschappelijke en natuurlijke eenheid die aansluit bij zowel de Demer- als de Dijlevallei.

Marileen Vandenberghe,
Roeselberg 43
3390 Houwaart